

відповідальної особистості, здатної до самореалізації в умовах сучасного суспільства.

Водночас важливо забезпечити педагогічну доцільність використання цих технологій, орієнтацію на потреби здобувачів освіти та дотримання принципів гуманізму і партнерства. Подальший розвиток виховної діяльності пов'язаний із впровадженням інновацій, цифровізацією та посиленням ролі особистісно орієнтованого підходу.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 2. Чернівці: Букрек, 2015. 640 с.

2. Пасічник Л. Інтеграція цифрових технологій у виховний процес: виклики та перспективи. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. Філософія. Педагогіка*. 2024. № 2 (7). С. 140–146.

ПРЕЦЕДЕНТНИЙ ТЕКСТ

ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Кучеренко І.А., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри технологій навчання, охорони праці та інклюзивної освіти, Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Розвиток молодого покоління нової генерації передбачає цілісне безперервне формування мовної особистості здобувача освіти, усвідомлене засвоєння і відтворення національних норм та цінностей.

Теорія мовної особистості, започаткована В. Гумбольдтом, О. Потебнею та розвинена їх однодумцями й послідовниками, нині студіюється в філософії, лінгвістики, психології, педагогіки, дінгводидактики.

Поняття «мовна особистість» функціонує як міждисциплінарний термін, результати досліджень якого представлено у працях вітчизняних і зарубіжних науковців. Мовна особистість має двобічну основу – природні можливості та здатності, що є статистичними і які варто розкривати та розвивати, і набуті ознаки, зокрема в аспекті опанування мовних одиниць і їх мовленнєвої реалізації під час спілкування, що потребують цілеспрямованого опанування і системного навчання. Це особистість, охарактеризована з боку впливу засвоєної нею мовної культури на її особистісні якості та соціально-культурну ефективність її діяльності як суб'єкта суспільних відносин». Процес засвоєння української мови не тільки забезпечує опанування мовної системи і розвиток мовленнєвої діяльності здобувача освіти, а і має вплив на становлення особистісних якостей, його соціалізації і входження в суспільство як цілісно сформованого громадянина.

А. Богуш переконливо доводить, що «мовна особистість» – це «високорозвинена особистість, носій як національно-мовленнєвої, так і загальнолюдської культури, що володіє соціокультурним та мовним запасом, вільно спілкується рідною, державною та іншими мовами в полікультурному просторі, адекватно застосовує набуті полікультурні знання, мовленнєві вміння у процесі міжкультурного спілкування з різними категоріями населення [1]». М. Пентилюк трактує мовну особистість як людину, що «володіє виражальним багатством мови, продукує її в різних життєвих ситуаціях і шанує її, дбає про збереження й розвиток», носія мови, який «добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття і відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову і сприяє її розвитку [2]».

Концепт «мовна особистість» розуміємо як особистість, котра виявляє високий рівень комунікативної компетентності, володіє арсеналом лінгвістичних одиниць і вміло їх реалізовує; вдало, правильно й доречно здійснює продуктивну й репродуктивну мовленнєву діяльність; має ефективний соціальний та індивідуальний комунікативний вияв у процесі спілкування;

осмислено розвиває власний мовний дар; має почуття мовної самосвідомості. Таким чином, різногалузеве потрактування поняття «мовна особистість» дає право стверджувати про нове розуміння індивідуальної мовної особистості, новочасне переосмислення цілеспрямованої діяльності педагога, спрямоване на набуття здобувачем освіти системи комунікативної компетентності (мовленнєвих, мовних, комунікативних, діяльнісних, соціокультурних знань, умінь, навичок та досвіду їх використання у процесі мовленнєвої взаємодії).

Сучасна лінгводидактика акцентує увагу на текстоцентричному вивченні української мови, використанні текстів з метою засвоєння мовних одиниць, осмисленому контекстуальному з'ясуванні їх семантичних, граматичних, стилістичних значень і взаємозв'язків, усвідомленні стилістичної диференціації висловлювання на рівні тексту. Важливим і цінним дидактичним засобом формування мовної особистості є прецедентний текст.

Прецедентний текст є одним із найважливіших понять мовознавства, міжкультурної комунікації, лінгвокультурології, соціології. Нині означене поняття входить і в царину методики навчання української мови.

Прецедентні тексти як готові інтелектуально-емоційні символи, культурно-аксіологічні знаки виявляють себе в мовленні як прецедентні висловлювання й імена. Прецедентні тексти засвідчують культурне надбання нації й інтелектуальну повноту розвитку особистості.

Прецедентний текст – це еталонний текст, основними ознаками якого є особлива значущість для окремих особистостей і для значної кількості осіб, а також багаторазове звернення до нього в дискурсі цих особистостей. Такий тип тексту добре знайомий будь-якому члену національної лінгвокультурної спільноти, і звернення до нього багаторазово поновлюється в процесах комунікації завдяки пов'язаним з цим текстом прецедентним висловленням або прецедентним іменам. Звернення до прецедентних текстів відбувається через їхні символи – прецедентні висловлювання, прецедентні імена, власне прецедентні тексти, прецедентні ситуації. Джерела прецедентних текстів: тексти художньої літератури, релігійні тексти, усна народна творчість (казки,

пісні, прислів'я, приказки тощо), вислови відомих людей, цитати, епіграфи; кінематографія тощо.

Прецедентні тексти належать до прецедентних феноменів, що є своєрідними еталонами культури, матеріальним виявом ментальності народу. Прецедентні тексти як національне надбання є символом, що передає культурний досвід, одиницею осмислення й усвідомлення людських цінностей крізь призму мови за допомогою культурної пам'яті. Прецедентний текст характеризується ціннісним смисловим підтекстом, інваріантом сприйняття, системою смислів, що відображається в когнітивній базі і словниковому запасі мовців як представників нації.

Основні ознаки прецедентного тексту:

- популярний і відомий усім представникам лінгвокультурної спільноти;
- актуальний в пізнавальному й емоційному аспекті (прецедентний текст завжди викликає виразне уявлення про загальне і обов'язкове для всіх носіїв певного національно-культурного менталітету);
- звернення до прецедентних текстів постійно відновлюється і оживає в дискурсивному мовленні представників етносу.

Прецедентними текстами українського народу є, наприклад, такі: «Заповіт», «Садок вишневий коло хати», «Рече та стогне Дніпр широкий» (Т. Шевченко), «Енеїда», «Наталка Полтавка», «Москаль-чарівник» (І. Котляревський), «Ще не вмерла Україна» (П. Чубинський, М. Вербицький), «Лебеді материнства» (В. Симоненко), «Два кольори» (Д. Павличко), «Пісня про рушник» (А. Малишко) та ін. Особливістю прецедентних текстів є те, що жоден попередній текст не наводиться в новому тексті повною мірою. Його використання здійснюють і виражають прецедентними цитатами, іменами, висловленнями, ситуаціями, які асоціюються з прецедентним текстом.

Прецедентні тексти характеризують певну історичну епоху, є виявом національної ментальності, культури, складовою етнічної комунікації.

Практичне використання прецедентних текстів досить широке і різноаспектне. Вчитель може застосовувати у процесі мовного навчання як весь

текст, так і його частину – мікротему чи мовну одиницю будь-якого рівня. Під час використання прецедентних текстів потрібно враховувати їх специфіку і змістове наповнення, виховний потенціал і типологію. Важливо, щоб здобувач освіти осмислено сприйняв й усвідомив смисл тексту, інформацію, закодовану в ньому, інтерпретував її і доречно застосовував у процесі власної мовленнєвої діяльності.

Список використаних джерел:

1. Богуш А.М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. 365 с.
2. Методика викладання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М. Пентиліук. Київ : Ленвіт, 2009. 400 с.

РОЛЬ ПСИХОЛОГА В АВТОШКОЛІ: ВІД ПІДТРИМКИ ДО ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ

Лебединська К.І., здобувачка вищої освіти спеціальності «Психологія»
*Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України,
психолог-консультант автошкіл Huggo autoschool та Easy drive*

В умовах воєнного стану питання психолого-педагогічного супроводу здобувачів професійної освіти набуває особливої актуальності. Підвищений рівень тривожності, хронічний стрес, досвід небезпеки та невизначеності безпосередньо впливають на здатність до навчання, концентрацію уваги та прийняття рішень. У цьому контексті автошкола виступає специфічним освітнім середовищем, де до когнітивного навантаження додається фактор відповідальності та ризику.

Практика роботи з водіями-початківцями свідчить, що значна частина труднощів у навчанні пов'язана не лише з недостатністю навичок, а з